

Henryk Cudak

Makrospołeczne uwarunkowania modelu życia współczesnej rodziny

Pedagogika Rodziny 3/4, 7-15

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Henryk Cudak

Społeczna Akademia Nauk w Łodzi

Makrospołeczne uwarunkowania modelu życia współczesnej rodziny

Makro-social determinants of model life of modern family

Wprowadzenie

Rodzina w każdym okresie społecznym stanowi dla jej rozwoju ni funkcjonowania istotną mikrostrukturę, której interakcje wewnętrzne mogą warunkować zmiany w makrostrukturze społecznej. Z drugiej jednak strony zmiany społeczne, gospodarcze, aksjologiczne i polityczne dokonujące się w globalnej strukturze społeczeństwa mają wpływ na funkcjonowanie rodziny. Należy przyjąć pogląd, że funkcjonowanie współczesnej rodziny w różnych jej aspektach życia małżeńsko-rodzinnego zależy od permanentnie zachodzących procesów wewnątrzrodziny i zjawisk społeczno-ekonomicznych mających miejsce poza rodziną, głównie w układach makrospołecznych. Oddziaływania i cechy życia, charakter związków społecznych, emocjonalnych i aksjologicznych środowiska rodzinnego oraz struktur w globalnym społeczeństwie są obustronne. Przemiany makrospołeczne stanowią z reguły zmienną niezależną, która warunkuje zmiany w funkcjach opiekuńczych, socjalizacyjnych, wychowawczych, emocjonalnych i ekonomicznych rodziny, która przyjmuje cechy zmiennej zależnej. Mikrospołeczna struktura w postaci wspólnoty rodzinnej ma także pewien wpływ na kondycję, uwarunkowania, a nawet przemiany w lokalnym i globalnym społeczeństwie.

W ostatnich dziesięcioleciach XX i pierwszych latach XXI wieku w Polsce i wielu krajach Europy Wschodniej w wyniku transformacji ustrojowej dokonują się dynamiczne przemiany społeczne, polityczne, gospodarcze, aksjologiczne. W wyniku tych przemian, zdaniem Z. Tyszki [2001], następuje wzrost medializacji i wirtualizacji jednostek i rodzin, ogromne nasilenie ludnościowej ruchliwości

przestrzennej stanowiące podstawę intensywnego zderzenia kultur, dalsze szybkie postępy atomizacji społecznej, dalsza liberalizacja w wielu strefach regulatorów życia społecznego, znaczne zmniejszenie egzekwowania obyczajowości i moralności rodzinnej, postępowanie procesu autonomizacji jednostek (w tym także w rodzinie), rozwój idei wolności członków rodziny i ich samorealizacji w różnych sferach życia. Ponadto w makrostrukturze społecznej w okresie przełomu lat XX i XXI wieku formowały się takie charakterystyczne cechy, jak bezrobocie pewnej części społeczeństwa, w tym i rodziców, konflikty społeczne, demokratyzacja stosunków społecznych, malenie więzi społecznej i emocjonalnej w grupach ludzkich, obniżenie a nawet lekceważenie autorytetów w państwie i w środowiskach lokalnych.

Wymienione uwarunkowania i zmieniające się procesy społeczno-polityczne mają niewątpliwy wpływ na funkcjonowanie współczesnej rodziny. Środowisko rodzinne, mimo że stanowi wspólnotę w pewnym stopniu zamkniętą o cechach wewnętrznej intymności i spistości jej członków, podlega w sposób bardziej lub mniej selektywny globalnym i lokalnym zjawiskom funkcjonującym w nowych uwarunkowaniach tkwiących poza rodziną.

Ze względu na ograniczone treści tego artykułu dokonamy skrótovej analizy wybranych elementów życia rodzinnego, które charakteryzować będą model funkcjonowania współczesnej rodziny w Polsce.

Paradygmaty funkcjonowania współczesnej rodziny w Polsce

Dynamika przemian niektórych uwarunkowań tkwiących w globalnym społeczeństwie ma niewątpliwie znaczenie w kształtowaniu pewnych nowych elementów życia rodzinnego. Zmienia się model funkcjonowania współczesnej rodziny, niezależnie od jej typu i struktury społecznej. Proces tych przemian środowiska rodzinnego często jest niekorzystny dla jej wspólnoty i funkcjonowania zarówno w sferze społecznej jak i emocjonalnej.

Demokratyzacja życia w społeczeństwie, zrównanie praw mężczyzn i kobiet w pozarodzinnych sferach życia społecznego i zawodowego powoduje zmianę modelu funkcjonowania z rodziny patriarchalnej, autorytatywnej w typ rodziny partnerskiej. W rodzinie tej wszyscy członkowie – ojciec, matka i dzieci – mają równe prawa, obowiązki, odpowiedzialność za podejmowane zadania. Zanikają tradycyjne poglądy o uprzywilejowanej roli społecznej męża i ojca w rodzinie, jako osoby decydującej o ważnych sprawach rodzinnych. Zadania i działania opiekuńczo-wychowawcze dotąd wykonywane i przynależne matce, przejmuje we współczesnym funkcjonowaniu rodziny ojciec [Adamski 2002]. Paradygmat partnerstwa małżeńskiego i rodzinnego zyskuje sobie coraz większą aprobatę w społeczeństwie. Szczególnie młodzi małżonkowie traktują siebie i dzieci w sposób podmiotowy, we wspólnocie rodzinnej jest wzajemna tolerancja, poczucie współodpowiedzialności, wyrozumiałość między rodzicami oraz rodzicami i dziećmi, a także pełna akceptacja ich poglądów, decyzji i pozycji społecznej [Cudak 2007].

Z badań przeprowadzonych wśród studentów wynika, że przyszłe swoje małżeństwo i rodzinę pragną oni kształtować według modelu demokratycznego, partnerskiego, w którym decyzje, zadania, prawa i odpowiedzialność wychowawczo-opiekuńcza w rodzinie podejmowane będą wspólnie. Partnerstwo, podmiotowość i egalitaryzm we wspólnocie rodzinnej określają badani (przyszli rodzice) różnymi treściami. Najczęściej utożsamiają oni te pojęcia jako wspólnota członków rodziny, równość praw i decyzji małżonków i dzieci, wspólne wykonywanie zadań i obowiązków rodzinnych, w tym i opiekuńczych wobec dzieci, podejmowanie działań i prac w rodzinie przez ojca i matkę zgodnie z ich umiejętnościami, zainteresowaniami. W partnerskim modelu życia małżeńskiego i rodzinnego badana młodzież zwracała uwagę również na sferę społeczną i emocjonalną, obok zadań związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego.

Zmiana ról społecznych ojca i matki w modelu współczesnej rodziny powoduje nie tylko zrównanie praw i obowiązków małżonków czy partnerów ale także emancypację dzieci, podmiotowe ich traktowanie. Proces egalitaryzacji w partnerskim modelu funkcjonowania współczesnej rodziny przyjmuje pogląd współodpowiedzialności za losy edukacyjne, wychowawcze, społeczne i opiekuńcze swych dzieci.

W środowiskach społecznych coraz bardziej uwidacznia się, jak twierdzi Z. Tyszka, „rozluźnienie więzi w ramach systemu makrostruktur społecznych (osłabienie więzi sąsiedzkiej, towarzyskiej, w ramach szerszej rodziny). Maleje także lub wręcz zanika system kontroli nieformalnych w ramach społeczności lokalnych” [Tyszka 1997, s.14]. Osłabienie więzi społecznych i emocjonalnych w grupach ludzkich, w strukturach lokalnych i ponadlokalnych przenosi się w sposób bezpośredni na więzy uczuciowe w środowiskach rodzinnych. Bliskość uczuć w funkcjonowaniu współczesnej rodziny coraz bardziej ubożeje. Niedosyt lub brak tych więzi emocjonalnych odczuwają członkowie rodziny – matka, ojciec, dzieci, a także dziadkowie. Zmniejsza się wyraźnie znaczenie więzi rzeczowych związanych z określonymi rolami społecznymi w rodzinie (rola dziadka, babci, ojca, matki, dziecka) i sferą odpowiedzialności materialnej za byt w środowisku rodzinnym. Następuje także w rodzinach współczesnych ograniczenie więzi osobowych w postaci uczuciowej spójności między członkami rodziny [Cudak 2007].

Rodzice, a przede wszystkim dzieci, dzięki uczestnictwie w życiu rodzinnym, mogą optymalizować nabywanie cech osobowych otwartości, życzliwości, kształtowania uczuć związanych ze sferą emocjonalną we wspólnocie rodzinnej. Mogą także ograniczać, a nawet uwsteczniać rozwój uczuć emocjonalnych członków rodziny, jeśli atmosfera domu będzie obojętna a nawet traumatyczna. Współczesna rodzina charakteryzuje się incydentalnym systemem wymiany doświadczeń, brakiem życzliwego dialogu wewnątrzrodzinnego, unikaniem wyrażania poglądów, wzajemnego porozumienia, które z pewnością mogłyby przyczynić się do zbliżenia emocjonalnego członków w środowisku rodzinnym.

Obok wymienionych elementów tworzących więzi emocjonalne w rodzinie, słusznie J. Brągiel zauważa, że ta sfera życia rodziny powstaje w toku określonego poziomu i jakości zaspokajania potrzeb psychicznych, społecznych i opiekuńczych dziecka w środowisku rodzinnym. Podstawowe potrzeby członków rodziny, przede wszystkim dzieci, należą: potrzeba kontaktu społecznego, miłości, akceptacji, bezpieczeństwa, przynależności do rodziny, stanowią one poczucie równowagi psychicznej, zespolenia emocjonalnego członków środowiska rodzinnego. Zarówno rola matki, jak i ojca jest niezastąpiona w organizacji i funkcjonowaniu życia rodzinnego, by relacje uczuciowe i kontakt fizyczny i psychiczny między rodzicami oraz rodzicami i dzieckiem był serdeczny, bezwarunkowy i pełen życzliwości [Kawula, Brągiel, Janke, 2007].

Niepokojącym jednak zjawiskiem społecznym i psychicznym obserwowanym w rodzinach współczesnych jest dysfunkcja interpersonalnej komunikacji między jej członkami. Coraz częściej dialog między rodzicami oraz rodzicami i dzieckiem zastępowany jest mas-mediami (telewizję i obecnie Internetem). Te negatywne sytuacje w środowisku rodzinnym przyczyniają się do unikania kontaktów werbalnych i niewerbalnych między członkami rodziny, osłabiania więzi emocjonalnych, ograniczania sfer uczuciowych w interakcjach osobowych.

W ostatnich dziesięcioleciach, jak dowodzi Z. Tyszka [2001], wzrasta coraz bardziej w społeczeństwach atomizacja społeczna i związana z nią anonimowość jednostek na zewnątrz rodziny, zjawisko to utrudnia rodzicom funkcje kontrolne i wychowawcze. Proces atomizacji funkcjonujący w strukturach globalnych i lokalnych (środowiskowych) między grupami i jednostkami ludzkimi przejawia się także we współczesnych rodzinach. To negatywne zjawisko społeczne i emocjonalne w postaci atomizacji członków rodziny spowodowane jest brakiem życzliwego dialogu między rodzicami oraz rodzicami i dzieckiem, niedostatkiem zainteresowania problemami dziecka, rozwojem własnych motywów, aspiracji i zainteresowań (przede wszystkim pozarodzinnych), ograniczeniem czasu dla siebie nawzajem i dla dziecka, unikaniem przez rodziców kontaktów psychicznych a nawet fizycznych. Rodzina, choć przebywa razem, jednak psychicznie jest wyizolowana emocjonalnie i społecznie. Tworzy się w niej coraz większy dystans między rodzicami i dziećmi. Zjawisko atomizacji funkcjonowania współczesnej rodziny powoduje w wielu środowiskach rodzinnych poczucie osamotnienia dziecka, a nawet stan samotności wśród najbliższych mu osób-rodziców. Ten negatywny stan psychiczny dziecka – mimo że jest subiektywnym odczuciem, ponieważ rodzice a w rodzinie niepełnej rodzic wypełniają względem niego funkcje rodzicielskie, zapewniając mu nawet potrzeby konsumpcyjne, materialne i psychospołeczne – powoduje wewnętrzną izolację emocjonalną, nieporozumienia w środowisku rodzinnym, degradację życia rodzinnego, w konsekwencji dysfunkcję emocjonalną i społeczną w grupie rodziny własnej.

We współczesnym modelu funkcjonowania rodziny rodzice coraz bardziej zajęci są własnymi problemami, nadmiarem pracy zawodowej, społecznej,

podnoszeniem własnych kwalifikacji zawodowych, rozwojem swoich zainteresowań, dóbr kulturowych i materialnych, zaspokajaniem swoich potrzeb, w tym i rekreacyjno-towarzystkich, własnych ambicji i aspiracji. Realizacja osobistych dążeń przez rodziców w sferze pozarodzinnej zawsze musi prowadzić do zmęczenia psychicznego, którego rezultatem jest wewnętrzna atomizacja życia członków rodziny, rozluźnienie i osłabienie więzi uczuciowych w środowisku domowym, osamotnienie dziecka.

Niepokojącym zjawiskiem w strukturach makrospołecznych a także w lokalnych środowiskach pozarodzinnych jest osłabienie, eliminowanie bądź lekceważenie autorytetów społecznych, politycznych, naukowych czy zawodowych. Sytuacje społeczne powodujące zanik autorytetów wynikają z nadmiaru konfliktowości między grupami społecznymi, w zwalczaniu władzy rządzącej w różnych układach i strukturach, pozyskanej wolności jednostek, organizacji i stowarzyszeń, niezależności i autonomii podmiotów ludzkich. Rodzina jako mikrostruktura społeczna funkcjonująca w globalnym i lokalnym społeczeństwie przejmuje do własnego modelu życia osłabienie autorytetu rodzicielskiego. Treści objęte znaczeniem pojęcia autorytet rodzicielski zawiera „zaufanie do rodziców, szacunek, poważanie, wzór osobowy do naśladowania, przewodnik w trudnych sytuacjach, osoby wspierającej dziecko w różnych codziennych okolicznościach i trudnych sytuacjach” [H. Cudak, S. Cudak, 2011, s. 21]. Autorytet rodzicielski w rodzinach tradycyjnych, funkcjonujących przede wszystkim w minionych okresach społecznych był nadany biologicznie i wynikał z władzy ojcowskiej i macierzyńskiej. Związany był z reguły z siłą, dominacją, bezwzględną władzą ojca jako „głowy rodziny”, czy w niektórych przypadkach matki, którzy decydują o funkcjonowaniu i ważnych sprawach rodzinnych, a także fizycznym i psychicznym wymuszaniu podejmowanych działań i zachowań dzieci.

W modelu funkcjonowania współczesnej rodziny, szczególnie młodych wiekiem małżonków (partnerów), kształtowany jest model partnerskiego autorytetu ojca i matki. Ten nowy typ autorytetu nie wynika z dominacji i biologicznego z góry nadania roli społecznej ojca czy matki decydującej o losach życiowych rodziny. Formowany jest on poprzez codzienne interakcje emocjonalne i społeczne rodzica bądź obojga rodziców z dziećmi i innymi członkami rodziny. Tworzenie określonych relacji przez ojca i matkę w środowisku rodzinnym, sposób ich postępowania, postawy rodzicielskie przejawiane w codziennych interakcjach, przyjmowany system wartości, wzory zachowań, style i metody oddziaływań wychowawczych i opiekuńczych oraz pozycję społeczną zajmowaną zarówno w domu rodzinnym, jak i środowisku pozarodzinny i zawodowym [Kawula, Brągiel, Janke, 2007]. Należy zatem przyjąć, że partnerski autorytet rodzicielski w funkcjonowaniu współczesnej rodziny oparty jest przede wszystkim na więziach emocjonalnych między rodzicem a dzieckiem, w którym stosunek roli społecznej syna czy córki nie jest oparty na zasadzie bezwzględnego podporządkowania rodzicom, lecz

występuje on w roli podmiotowej, współdziałającej, wyrażającej własne poglądy, oceny dotyczące własnych, rodzinnych i pozarodzinnych problemów.

Biorąc jednak pod uwagę fakt, że więzi uczuciowe między rodzicami i dzieckiem we współczesnych rodzinach są osłabione a nawet zaburzone, dialog w środowisku rodzinnym jest okazjonalny, dlatego też autorytet rodzicielski jest zachwiany, oddziałuje z mniejszą siłą emocjonalną. Rodzice swym autorytetem nie stanowią dla dzieci, szczególnie w wieku dojrzewania i później, pełnego wzoru do naśladowania. Identyfikacja ich zachowań, poglądów i wartości jest bardziej z wzorami ze znaczącymi dla nich osobami ze środowiska pozarodzinnego, a także wirtualnych osobowości przekazywanych przez mas-media (telewizję i Internet), niż z ojcem czy matką, z którymi relacje społeczne i emocjonalne są ograniczone do niezbędnych interakcji w zaspokajaniu potrzeb psychospołecznych.

W strukturze makrospołecznej w ostatnich dziesięcioleciach obserwujemy wzrost konfliktów społecznych. Konflikty te występują między grupami ludzkimi, partiami politycznymi, warstwami społecznymi. Są one spowodowane sprzecznymi poglądami, normami zachowań, wartościami. Brak porozumienia w globalnym społeczeństwie, zewnętrzna agresja i walka społeczna, polityczna, gospodarcza jest negatywnym zjawiskiem, które odzwierciedla się także w mikrostrukturach społecznych, w tym również w środowisku rodzinnym. Wspólnoty członków rodziny nie mają utrwalonego systemu wartości. Pluralizm systemu wartości w społeczeństwie, odnosi się także do konfuzji wartości w rodzinie. Wzrost konfliktowości w rodzinie – szczególnie między matką a ojcem – brak jednolitego systemu wartości prospołecznych, osłabia spójność współczesnego małżeństwa i rodziny. Współczesny model rodziny charakteryzuje się coraz większą nietrwałością. Więcej niż co piąte zawierane współcześnie małżeństwo rozwodzi się. Pojęcie to określa się jako rozwiązanie funkcjonującego związku małżeńskiego przez sąd na żądanie jednego z małżonków lub obojga; według prawa polskiego przesłanką rozwodu jest trwały i zupełny rozkład małżeństwa [Szczęsna 2006]. Funkcjonowanie społeczne i emocjonalne rodziny rozwodzącej się jest zaburzone zarówno w sferze opiekuńczej, wychowawczej, jak i socjalizacyjnej. Narasta w niej wewnątrzrodzinna agresja, konfliktowość i nieporozumienia. Rozpad rodziny, choć społecznie zarówno w środowisku miejskim, jak i wiejskim, nie jest krytycznie oceniany, a nawet w niektórych środowiskach akceptowany; jest on jednak z pedagogicznego ujęcia pewnym zachwianiem poczucia bezpieczeństwa, równowagi psychicznej, systemu wartości w funkcjonowaniu rodziny. Konsekwencją rozwodów rodziców stanowią rodziny niepełne. Ze względu na fakt, iż w 95,6% rozwodów, sąd orzeka opiekę nad dzieckiem bądź dziećmi matce. Stąd też znaczna część (86,4%) rodzin niepełnych funkcjonuje z samotną matką. W ostatnich dziesięcioleciach, a szczególnie po wejściu Polski do Unii Europejskiej nastąpił niekontrolowany i nieformalny wzrost rodzin czasowo niepełnych z powodu migracji zarobkowej jednego z rodziców – najczęściej ojca [Kozdrowicz 2006].

Funkcjonowanie rodzin niepełnych (tych czasowo i trwale) jest mniej wydolne pod względem opiekuńczym, emocjonalnym i społecznym, gdyż interakcje między jednym rodzicem (ojcem bądź matką) są w znacznym stopniu uboższe niż w rodzinach pełnych. Ograniczenie kontaktów społecznych i uczuciowych z drugim rodzicem powoduje dysfunkcje wychowawcze, opiekuńcze (zaspokojenie potrzeb psychospołecznych) oraz socjalizacyjne.

W obszarze struktury model współczesnej rodziny funkcjonuje jako wspólnota dwupokoleniowa (rodzice i dzieci), posiadająca jedno bądź dwoje dzieci. Funkcja prokreacyjna w rodzinie została oddzielona od funkcji seksualnej. Rodzice planują i regulują problem urodzin dziecka. Młode wiekiem i stażem małżeństwa oddalają w czasie urodzenie pierwszego dziecka. Wielostronne sytuacje życiowe współczesnych rodzin (rodzaj wykonywanej pracy zawodowej, kariera naukowa bądź zawodowa, warunki materialne, wygodnictwo rodziców) powoduje ograniczenie prokreacji do jednego lub najwyżej dwojga dzieci. Model rodziny małej, kształtowany jest najczęściej w małżeństwach z wyższym poziomem wykształcenia, natomiast rodzice legitymujący się wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym mają często w swych rodzinach troje i więcej dzieci (F. Adamski, 2001). Makrospołeczna sytuacja ekonomiczna, gospodarcza i kulturowa oraz pozorna polityka prorodzinna w naszym państwie pogłębiać będzie ubożenie funkcji prokreacyjnej we współczesnych rodzinach. Powodować to będzie dalszy wzrost ujemnego bilansu demograficznego w społeczeństwie polskim.

Uwagi końcowe

Model funkcjonowania współczesnej rodziny polskiej kreowany jest w wyniku ciągłego procesu przemian makrospołecznych mających miejsce w uwarunkowaniach społecznych, gospodarczych, kulturowych, aksjologicznych w społeczeństwie polskim i innych państwach, szczególnie Europy Zachodniej. Wielostronne paradygmaty pozarodzinne, powodują pewne zmiany w funkcjach, postawach rodzicielskich, wzorach społecznych, oddziaływaniach wychowawczych, przejawianej kultury, systemu wartości i struktury wspólnoty rodzinnej. Te dwa dość dynamicznie zmieniające się systemy funkcjonowania makrospołecznej (zewnątrzrodzinnej), jak i mikrospołecznej (wewnątrzrodzinnej) oddziałują wzajemnie na siebie. Zmiana elementów systemu makrospołecznego powoduje także odpowiednie przemiany w funkcjonowaniu modelu rodziny. Natomiast zmiany pewnych uwarunkowań modelu życia rodziny kształtują przemianę określonych obszarów funkcjonowania w globalnym społeczeństwie.

Sytuacje makrospołeczne i ich przemiany w ostatnich dziesięcioleciach nie są korzystne dla modelu funkcjonowania rodziny polskiej. Narastające bezrobocie, ubożenie społeczeństwa, brak mieszkań dla młodych małżeństw, atomizacja życia społecznego, pluralizm poglądów, wartości i postaw społecznych, konflikty między grupami ludzkimi są istotnymi elementami życia ekonomicznego,

społecznego, kulturowego w globalnym społeczeństwie, które utrudniają funkcjonowanie rodziny w sferze opiekuńczej, społecznej, wychowawczej, emocjonalnej i aksjologicznej.

We współczesnym modelu funkcjonowania rodziny mimo demokratyzacji i egalitaryzacji życia członków rodziny, podmiotowości rodziców i dzieci, występują jednak konflikty, atomizacja i nieodpowiednio pojęta wolność jednostek powodująca osłabienie więzi emocjonalnych i społecznych w rodzinie, jej nietrwałość i wewnątrzrodzinny pluralizm poglądów, zachowań i wartości.

Podsumowując rozważania dotyczące modelu funkcjonowania współczesnej rodziny polskiej należy wyrazić optymistyczny pogląd, iż młodzież oraz rodzice wskazują na wysokie, jeśli nie najwyższe, usytuowanie małżeństwa i rodziny w hierarchii systemu przyjmowanych i uznawanych wartości. Dlatego też, mimo coraz większego zainteresowania młodzieży dorastającej związkami partnerskimi, małżeństwami na próbę, rodziną kohabitacyjną czy zrekonstruowaną, jednak rodzina pełna, przejawiająca wzajemną miłość i porozumienie przynosi zadowolenie, pomyślność i szczęście zarówno dla rodziców, jak i dla dzieci.

Streszczenie: Przemiany makrospołeczne mają bezpośredni wpływ na zmiany w funkcjonowaniu rodziny. Model funkcjonowania współczesnej rodziny charakteryzuje się wspólnotą jej członków, wzrostem konfliktowości, współodpowiedzialności za losy życiowe dzieci. Więzy emocjonalne współcześnie są osłabione, następuje w rodzinie dysfunkcja komunikacji interpersonalnej. Ponadto w funkcjonowaniu rodziny eliminowane są autorytety rodzicielskie. Struktura rodziny jest dwupokoleniowa, najczęściej z jednym dzieckiem.

Słowa kluczowe: współczesna rodzina, uwarunkowania makrospołeczne

Summary: Macrosocial transformations have an indirect influence on changes in family functioning. The model of contemporary family functioning is distinguished by their members unity, increased frequency of conflicts and co-responsibility for their children's fortune. Today, emotional relations are weakened, and the dysfunction of interpersonal communication appears. Moreover, the parental role models are eliminated in the contemporary family. The structure of the contemporary family is nuclear, mainly with a single child.

Key-words: contemporary family, macro-social determinants

Bibliografia

- Adamski F., *Kondycja społeczno-moralna rodziny polskiej lat 1989-1999*, „Rocznik Pedagogiki Rodziny” T.IV, 2001.
- Adamski F., *Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy*, Kraków 2002.
- Cudak H., *Makrospołeczne uwarunkowania utrudniające wychowanie w rodzinie*, „Pedagogika Rodziny” 2007 nr 1(2).
- Cudak H., Cudak S., *Vademecum wiedzy o rodzinie*, Kielce 2011.
- Cudak S., *Wybrane cechy współczesnego modelu życia małżeńskiego i rodzinnego*, „Pedagogika rodziny”, red. S. Cudak, Kielce 2007.

Kawula S., Brągiel J., Janke A.W., *Pedagogika rodziny*, Toruń 2007.

Kozdrowicz E., *Rodzina niepełna*, w.: *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, red. T. Pilch, Warszawa 2006.

Szczęсна H., *Rozwód w rodzinie*, w.: *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, red. T. Pilch, warszawa 2006.

Tyszka Z., *Człowiek i rodzina w XXI wieku. Czas nadziei czy cywilizacja udręki?*, „Roczniki Pedagogiki Rodziny”, Tom IV, 2001.

Tyszka Z., *Kultura behawioralna rodziny w warunkach przemian świata społecznego*, „Rocznik Socjologii Rodziny”, 1997. T.IX, s. 14.

Tyszka Z., *Stan rodziny współczesnej a wewnątrzrodzinna socjalizacja dzieci. Sytuacja w Polsce na tle krajów o wysokim poziomie rozwoju*, w.: *Socjalizacja i wychowanie we współczesnych rodzinach polskich*, red. H. Cudak, Piotrków Tryb., 2001.